

Azərbaycanın xarici siyasətinin uğurları

Çin Xalq Respublikası (ÇXR) təkcə böyük dövlət deyil, həm də nəhəng sivilizasiya-dır. ÇXR artıq dünyanın ikinci iqtisadi və siyasi liderinə çevrilib. 2030-cu ilə qədər isə dünyanın birinci iqtisadiyyatı olmaq imkanı yüksək qiymətləndirilir.

Bu dövlət 100 illik strateji niyyətini uğurla həyata keçirib, 2021-ci ildən rəsmən yoxsulluğun ləğvinə nail olaraq, orta zənginlikli cəmiyyət qurmağı bacarıb. 2049-cu ildə isə növbəti 100 illik məqsədinə çataraq müasir texnologiyalı birnövrlü modern dövlət quracağını hədəfləyib. Bu möhtəşəm uğurlar ardıcıl, sistemli və məntiqi dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi nəticəsində mümkün olub.

XX əsrin 70-ci illərindən başlayaraq Çin Xalq Respublikası dərin iqtisadi islahatlar siyasətinə start verdi. Ölkənin inkişafı Den Syaopinin məlum "gücünü gizlət, məqamını gözəllə" formulu əsasında gerçəkləşdirilməyə başladı. Ölkədə bütün proseslər davamlı iqtisadi artımın təmin edilməsi mənafeyinə xidmət göstərirdi. Təsədüfi deyil ki, keçən əsrin 90-cı illərində ÇXR-də sabit iqtisadi artım 10 faiz təşkil edirdi.

2008-2009-cu illərdə Qərbdə baş verən iqtisadi böhran ABŞ maliyyə sisteminin çöküşünə səbəb oldu və Vaşinqton konsensusunu tarixin arxivinə göndərdi. Çin üçün həqiqət anı və tarixi məqam yetişdi. 2009-cu ilin iyul ayında ÇXR-in həmin dövrdə Sədri olmuş Xu Çzintao çağırış etdi ki, ölkəsi beynəlxalq arenada öz gücünü və təsir imkanlarını maksimum genişləndirməlidir. 2013-cü ilin payızında isə ÇXR-in Sədri cənab Si Cinpin Avrasiyada global quru və dəniz nəqliyyat dəhlizlərinin yaradılması ideyasını özündə ehtiva edən konkret layihələr irəli sürdü: İpək Yolu İqtisadi Kəməri və XXI əsr Dəniz İpək Yolu. Sonralar bu layihələr birləşdirildi və "Bir kəmə, bir yol" adı altında fəaliyyət göstərməyə başladı. Hazırda isə bu global layihə "Kəmə və Yol Təşəbbüsü" adlandırılır. Atılan strateji əhəmiyyətli addımlar öz nəticəsini çox gözəltmədi. Çinin Milli Statistika Bürosunun (MİB) məlumatına görə, 2023-cü ildə ölkənin ümumi daxili məhsulu (ÜDM) 126,06 trilyon yuana (təxminən 17,71 trilyon dollara) bərabər oldu. Dünya iqtisadiyyatında Çinin payı 18,5 faizdir. Orta illik iqtisadi artım isə 7,2 faiz təşkil edir. Buğda istehsalında dünyada birinci yerdə olan Çin 1,4 milyardlıq əhalisinin ərzaq təhlükəsizliyini etibarlı şəkildə təmin edir. Çin polad əridilməsi, kömür hasilatı, sement, kimyəvi gübrə, televizor, habelə pambıq, bitki yağları və meyvə istehsalına görə də dünyada birinci yerdədir. Elektrik enerjisi, pambıq-parça məhsulları, ot və qaz istehsalına görə isə ikinci yerdə bərqərar olmuşdur.

Yer kürəsinin bütün əhalisinin beşdəbirinə və işlək əhalisinin üçdəbirinə malik olan ÇXR sübut edib ki, vaxtilə geridə qalan dövlət həyatı əhəmiyyətli sənaye və kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üzrə aparıcı mövqeyə çıxıb. Eyni fikirləri enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı da söyləyə bilərik. Çin valyuta ehtiyatlarına görə dünyada liderdir. Ölkədə internet istifadəçilərinin sayı 1,03 milyard nəfərə çatıb. Bu faktın özü Çinin demokratik inkişafının mühüm göstəricisidir.

ÇXR 140-dan çox ölkənin və regionun əsas iqtisadi-ticarət tərəfdaşdır. Bu ölkələr arasında Cənubi Qafqaz regionunun lider dövləti olan Azərbaycan Respublikasının xüsusi yeri və çəkisi vardır. Rəsmi Bakı-Pekin münasibətləri tarixi ənənə və müasir gəsosiyasi reallıq

Çin-Azərbaycan: Fövqəldövlətin və regional liderin strateji tərəfdaşlığı

lar fonunda dinamik inkişaf tempinə malikdir.

2500 il əvvəl tarixi "İpək yolu" vasitəsilə xalqlarımız arasında mədəni və ticari əlaqələr formalaşmışdır. Xalqlarımız arasında tarixi bağlılıq dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin XII əsrdə yazdığı əsərlərdə də öz əksini tapmışdır. Nəhəng söz ustası olan Nizami Gəncəvi Çin xalqına olan böyük hörmət və ehtiramını "Yeddi gözəl" poemasında "Çin gözəli"nin vəsfi ilə ifadə etmişdir.

İkitərəfli münasibətlərimizdə keyfiyyət dəyişikliyi Ulu Öndər Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışından sonra baş verdi. 1994-cü ilin mart ayında Ulu Öndər Heydər Əliyevin ÇXR-ə ilk rəsmi səfəri oldu. Səfər çərçivəsində ikitərəfli münasibətlərin mühüm hüquqi-normativ bazasını yaradan 8 müqavilə imzalandı.

Rəsmi Bakı-Pekin münasibətləri üçün xarakterik əməkdaşlıq və dostluq mühiti Prezident İlham Əliyev və ÇXR-in Sədri Si Cinpin tərəfindən daha da inkişaf etdirilərək Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Astanada keçirilən Zirvə toplantısı çərçivəsində "Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə"nin imzalanması ilə strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə qaldırılıb. Bu ilin 23 aprel tarixində Pekində Azərbaycan və Çin siyasi liderlərinin imzaladıqları "Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası arasında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin qurulması haqqında Birgə Bəyannat" sayəsində iki dövlət arasında münasibətlər keyfiyyətcə ən yüksək səviyyəyə qalxıb. Fundamental məsələlərdə hər iki dövlətin və onun liderlərinin mövqeyi tam üst-üstə düşür. Azərbaycan "Vahid Çin" ideyasını qəbul edir və onu həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli formatlarda tam dəstəkləyir. Azərbaycan Tayvan, Honkonq və Sincan-Uyğur Muxtar Rayonu məsələlərində Çinin mövqeyini müdafiə edir və Tayvan-da keçirilmiş seçkiləri pisləyən ilk ölkələrdən biridir. ÇXR də Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi məsələlərində anoloji mövqeyə ortaya qoyur, haqq işimizi hər yerdə və hər zaman dəstəkləyir. Yeri gəlmişkən, onu da qeyd etmək ki, hər iki dövlətin liderləri arasında şəxsi dostluq münasibətlərinin olması faktı da dövlətlərimiz və xalqlarımız arasında əlaqələrin inkişafına təsir edən həlledici amillərdəndir.

ÇXR-in Azərbaycan Respublikasındakı Fövqəladə və Səlahiyyətli səfəri xanım Lu Meyin haqlı olaraq qeyd etdiyi kimi: "Bu səfərdə bütün proseslərdə iştirak edərək ən çox hiss etdiyim odur ki, dövlət başçılarının diplomatiyası Çin-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafında bir kompas və yüksələn ulduzdur". Fikirlərini davam etdirən xanım xüsusi olaraq vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyev Çinə artıq 7 dəfə səfər edib və Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinlə 10-dan çox görüş keçirilib: "İki dövlət başçısı arasında yaxşı işgüzar əlaqələr qurulub və dərin şəxsi dostluq münasibətləri möhkəmləndirilib. Məhz dövlət başçılarının strateji rəhbərliyi altında Çin-Azərbaycan əlaqələri tarixdə ən yüksək səviyyəyə çatıb. Bununla da böyük və kiçik dövlətlər arasında bərabər münasibət və dostcasına əməkdaşlıq nümunəsi formalaşdırılıb".

Təsədüfi deyil ki, ÇXR-in Sədri Si Cinpin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə olan yüksək etimadını "Cənab Prezident Çin xalqının köhnə dostudur. Siz Çin-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafı üçün daim söz göstərsiniz" fikirləri ilə ifadə etmişdir.

Prezident İlham Əliyev də öz növbəsində cənab Si Cinpinin Azərbaycanca olan xeyirxah münasibətinə yüksək qiymət verərək vurğulayıb: "Mən bilərəm ki, siz bizim ölkəmizə xoş münasibət bəsləyirsiniz. Azərbaycanda sizi çox yaxşı tanıyırlar, dünyamiqyaslı məsələlərdə oynadığınız rola, həmçinin Azərbaycana xeyirxah münasibətinizə görə Sizi yüksək dəyərləndirirlər".

Qeyd olunan bu reallıqlar fonunda ikitərəfli partiyalararası siyasi dialoq mühitinin inkişafı üçün olduqca münbit şərait yaranıb. Zəmanəmizin dühası Heydər Əliyevin "Dünənin, bu günün və gələcəyin partiyası", Prezident İlham Əliyevin "Ümumxalq partiyası" adlandırıldığı Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) ilə ÇXR-in Sədri Si Cinpinin "Rəhbər siyasi qüvvə" kimi səciyyələndirdiyi Çin Kommunist Partiyası (ÇKP) arasında səmimi dostluq və etibarlı tərəfdaşlıq münasibətləri formalaşmışdır. ÇKP Mərkəzi Komitəsinin Avrasiya Departamentinin rəhbərliyinin 1999-cu il dekabrın 20-21-də Yeni Azərbaycan Partiyasının I qurultayında iştirak etmək üçün ölkəmizə səfəri ilə partiyalararası əməkdaşlıq əlaqələrinin əsası qoyulub.

İkitərəfli Azərbaycan-Çin əlaqələrinin inkişafında parlament diplomatiyasının da rolu kifayət qədər böyükdür. Qarşılıqlı olaraq hər iki dövlətin qanunvericilik orqanları arasında səmimi və işgüzar münasibətlər formalaşmışdır. Hər iki dövlətin parlamentlərində qarşılıqlı işçi qrupları fəaliyyət göstərir. Milli Məclisdə ayrı-ayrı ölkələrlə bağlı formalaşmış işçi qrupları arasında Azərbaycan-Çin işçi qrupu say tərkibi və funksio-

nallığı baxımından ən böyük və fəallardan hesab olunur.

Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarovanın qeyd etdiyi kimi, "Ümummillə Lider Heydər Əliyevin 1994-cü ildə Çinə ilk rəsmi səfəri əlaqələrimizin təməlini qoyub. Prezident İlham Əliyevin Çinə səfərləri, Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpin ilə görüşləri münasibətlərimizin inkişafına böyük stimül vermişdir. Qarşılıqlı səfərlər münasibətlərin daha da inkişafına töhfə verir. O cümlədən, parlamentlərimizdə fəaliyyət göstərən dostluq qrupları əlaqələrimizdə körpü rolunu oynayır. Həm ikitərəfli formatda, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində parlamentlərarası əlaqələrin genişləndirilməsi imkanları mövcuddur".

Qeyd edilən reallıqlar fonunda avqustun 27-dən sentyabrın 6-dək Azərbaycan-Çin Parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvləri: Soltan Məmmədov (sədr), Elman Nəsirov, Afət Həsənova və Fatma Yıldırımın ibarət parlament nümayəndə heyəti Çinə səfər etmiş və Pekin şəhərində inkişaf etməkdə olan ölkələrin parlamentlərinin 7-ci beynəlxalq seminarında iştirak etmişlər. Səfər çərçivəsində inkişaf etməkdə olan ölkələrin müasir beynəlxalq koordinasiya sistemində yeri və rolu, bu dövlətlərin Çinlə əməkdaşlığının əsas istiqamətləri və reallaşdırılma mexanizmləri, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında kəsişən və toqquşan maraqlar, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə demokratiya və insan haqları, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafı dinamika, qadın və uşaq problemləri və s. məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı. Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvləri öz çıxışlarında rəsmi Bakı-Pekin münasibətlərinin geniş spektrinə dair məsələlər haqqında dolğun və ətraflı məlumat verdilər. Fundamental məsələlərdə hər iki dövlətin ortaq maraqlardan çıxış etdiyini vurğuladılar. Rəsmi Pekinin hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini müdafiə etdiyini xatırladan azərbaycanlı deputatlar onu da xüsusi olaraq qeyd etdilər ki, rəsmi Bakı "vahid Çin" ideyasını birmənalı olaraq müdafiə edir. Azərbaycan Parlamentinin üzvləri onu da qeyd etdilər ki, iki dövlət arasında olduqca münbit siyasi dialoq mühiti formalaşmışdır. Məhz bu reallıq fonunda avqust ayının 30-dan başlayaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasına işgüzar səfəri başlamışdır. Dövlətimizin başçısı sentyabrın 1-də Çinin Tiencin şəhərində "ŞƏT plyus" formatında görüşdə iştirak və çıxış edib. Cənab Prezident Azərbaycan-Çin münasibətlərinin strateji xarakter kəsb etdiyinə diqqətli cəlb edərək vurğulayıb ki, Azərbaycan beynəlxalq sülhün, təhlükəsizliyin və inkişafın təşviqi məqsədilə Çin tərəfindən irəli sürülmüş Qlobal İnkişaf Təşəbbüsünü, Qlobal Təhlükəsizlik Təşəbbü-

sünü və Qlobal Sivilizasiya Təşəbbüsünü fəal şəkildə dəstəkləmişdir. Biz, həmçinin Çin Xalq Respublikasının Sədri tərəfindən irəli sürülmüş Qlobal İdarəetmə Təşəbbüsünü dövlətlərin suveren bərabərliyi, BMT Nizamnaməsi və beynəlxalq hüquqa hörmət əsasında beynəlxalq münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına yönəlməli mühüm və vaxtında atılmış bir addım kimi alqışlayırıq.

Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpin ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinin artdığını, energetika, o cümlədən bərpaolunan enerji, rəqəmsallaşma sahələrində əməkdaşlığın genişləndiyini vurğulayıb. Cənab Si Cinpin "Bir kəmə, bir yol" layihəsi çərçivəsində də Azərbaycan-Çin əməkdaşlığının möhkəmləndiyini deyərək, Azərbaycan ərazisindən Çin mallarının daşınmasının əhəmiyyətini qeyd edib, bu xüsusda Trans-Xəzər marşrutunun önəminə toxunub.

Onu da qeyd etmək ki, sentyabrın 3-də Çinin paytaxtı Pekində yapon işğalına qarşı Çin xalq müqaviməti və İkinci Dünya müharibəsində qazanılmış qələbənin 80-ci ildönümünə həsr olunmuş parad keçirilib. Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva paradı izləmək üçün Çinin paytaxtı Pekindəki Tiananmen meydanına gəlmişlər.

Azərbaycan parlament nümayəndə heyəti isə sentyabrın 1-də Pekində inkişaf etməkdə olan ölkələrin parlamentlərinin 7-ci beynəlxalq seminarında iştiraklarını yekunlaşdıraraq sentyabrın 6-dək Çzilin əyalətinin Çançun və Şandun əyalətinin Çzinan, Dunin və Veyfan şəhərlərinə səfərlər etmişlər. Bu səfərlər çərçivəsində əyalətlərin partiya rəhbərləri ilə görüşlər keçirilib, sözügedən bölgələrin yüksəktexnologiyalı müəssisələri və inkişaf etmiş kənd təsərrüfatı sahələri ilə tanışlıq baş tutub. Çinin qeyd edilən sahələr üzrə müasir və sürətli inkişaf dinamika və topladıqları böyük təcrübə geniş maraq doğurub. Bütün bu qazanılmış böyük uğurlar iqtisadi inkişafın "Çin möcüzəsi" kimi xarakterizə olunur və heyranlıq hissi doğurur.

Beləliklə, dünyanın fəvqəldövlətlərindən biri olan ÇXR ilə regional güc mərkəzinə çevrilmiş Azərbaycan Respublikası arasında formalaşmış yüksək səviyyəli münasibətlərin yuxarıda təqdim olunan qısa analizi bir daha təsdiqləyir ki, siyasi liderlərimizin, xalqlarımızın, dövlətlərimizin, parlamentlərimizin və hakim siyasi partiyalarımızın dostluğu və qardaşlığı qazandığımız və hədəflədiyimiz bütün uğurlarımızın kökündə dayanan fundamental səbəblərdir. Çoxşəxəli lokal, regional və global təhlükəsizlik mühitinin möhkəmlənməsi, xalqlarımızın rifahı və tərəqqisi mənafeyi Azərbaycan-Çin strateji tərəfdaşlığının daha uğurlu perspektivlərini labid edir. Bu, zamanın çağırışıdır.

Elman NƏSİROV,
Milli Məclisin deputatı